

Prakriti

Prakriti, “nedensiz neden”dir. Evrenin ilk prensibidir ve ona Pradhāna da denir. Tüm etkilerden uzak, görünmezdir (avyakta). Prakriti nedensizdir, bağımsızdır, mutlaktır, sonsuzdur, var oluş ve yok oluşun ötesindedir. Onun varlığını ürünlerinden anlayabiliriz. Üç Guna’nın (nitelik) dengesinden (gunānām sāmyāvastha) oluşur. Bu üç guna Sattva, Racas ve Tamas’tır. Sattva, gerçektir, iyilik, güzellik, saflıktır. Parlaktır ve etrafı aydınlatır. Mutluluk, doyumluk ve huzur ona aittir. Rengi beyazdır. Racas, kirliliktir; yerinde duramayan niteliktir. Vahşi uyarımlar yapar, acıya neden olur. Rengi kırmızıdır. Tamas ise karanlığı sembolize eder. Duygusuzluk, soğukluk yaratır. Akıl karışıklığı, cehalet, olumsuzluk onun özellikleridir. Rengi siyahtır. Prakriti’yi oluşturan bu üç nitelik asla birbirlerinden ayrılmazlar. Birbirleriyle çatışarak veya uyusharak hep bir arada bulunurlar. Onlar için, lambanın yağı, fitili ve alevi benzetmesi yapılır.¹ Üç Guna sürekli bir devinim halindedirler. Birbirlerine etki ederek gelişirler, etkiler dünyasında birlikte çalışırlar.

Üç Guna’nın renkleriyle ilgili bir kısım, ad ve biçim konusuyla iç içe, Çhandogya Upanishad’da (VI, 4) şöyle anlatılmıştır:

¹ Sharma, a.g.e., s. 155. Sāmkhyakārikā XIII.

“Kırmızı renk ateşin biçimidir; beyaz suyun biçimi, siyah da besinin biçimidir. Ateşlik ateşten çıkmıştı. Ayrılık sadece sözcüklerdedir, adlandırmadadır. Gerçek ise yalnızca üç biçimdir. Güneşin kırmızı rengi ısının biçimidir. Beyaz suyun, siyah da besinin biçimidir. Güneşlik güneşten çıkmıştı. Ayrılık sadece sözcüklerdedir, adlandırmadadır. Gerçek ise yalnızca üç biçimdir. Ayın kırmızı rengi ısının biçimidir. Beyaz suyun, siyah da besinin biçimidir. Aylık aydan çıkmıştı. Ayrılık sadece sözcüklerdedir, adlandırmadadır. Gerçek ise yalnızca üç biçimdir. Şimşeğin kırmızı rengi ısının biçimidir. Beyaz suyun, siyah da besinin biçimidir. Şimşeklik şimşekten çıkmıştı. Ayrılık sadece sözcüklerdedir, adlandırmadadır. Gerçek ise yalnızca üç biçimdir. Eski zamanların büyük aile reisleri kutsal bilgileri iyi bilir ve şöyle derlerdi: ‘Kimse duyulmadan duyulanı, düşünülmeden düşünüleni, anlaşılmadan anlaşılanı öğretemez.’ Çünkü onlar bu üçünü bilirlerdi. Onlar kırmızının ateşin biçimi, beyazın suyun biçimi, siyahın da besinin biçimi olduğunu bilirlerdi. Onlar bilinmedik bir şeyle karşılaştıklarında bunun o üç tanrısallığın karışımından oluştuğunu bilirlerdi.”

Prakriti nedensizken ürünleri nedenlidir; Prakriti bağımsızken ürünleri bağımlıdır; Prakriti her şeyi saran sonsuz bir teklik iken onun ürünleri sonsuz

sayıdadır, boşluk ve zamanları sınırsızdır. Ürünlerden kökeni anlayabiliriz. Prakriti asla yok olmaz, o yüzden de hiçbir zaman yaratılamaz.²

Prakriti Purusha'nın etkisi altında gelişir. Sāmkhya felsefesine göre Purusha bilen, Prakriti ise bilinendir. Purusha saf bilinç, öz, ruh veya öznedir. O vücut, duyular, beyin, akıl, ego veya idrak değildir. O bilincin niteliğini taşıyan bir madde değildir. Bilinç onun özüdür. Onun kendisi saf ve doğüstü bir bilinçtir. O, tüm bilgiyi bulan en yüksek bilendir.³

Prakriti ve Purusha'nın nitelikleri birbirine terstir. Prakriti bilinçsiz (açetanam), Purusha ise bilinçlidir (saçetanam). Prakriti aktiftir ve sürekli olarak devinir, Purusha ise hareketsizdir (akartā). Purusha değişmez şekilde sabit, Prakriti ise değişkendir. Prakriti üç guna ile nitelenir, Purusha ise gunalardan bağımsızdır. Prakriti nesne, Purusha ise öznedir.

² Radhakrishnan, a.g.e., s. 260.

³ Sharma, a.g.e., s. 156.

